

Lovro Kuhar - Prežihov Voranc

Režiser

Jernej Lorenci

BOJ NA
POŽIRA LNIKU

Koprodukcija
z Mestnim gledališčem Ptuj

PREŠERNOVOGLEDALIŠČE

Lovro Kuhar - Prežihov Voranc

Režiser

Jernej Lorenci

BOJ NA
POŽIRA LNIKU

Gledališka črtica

mgP MESTNO
GLEDALIŠČE
PTUJ

**PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE**

Premiera v Prešernovem gledališču: **27. marca 2024**

Premiera v Mestnem gledališču Ptuj: **maja 2024**

Režiser
Jernej Lorenci

Koreograf
in asistent režiserja
Gregor Luštek

Dramaturginja
Marinka Poštrak

Scenograf
Branko Hojnik

Kostumografka
Belinda Radulović

Avtor glasbe in zvoka
Branko Rožman

Lektorica
Maja Cerar

Oblikovalec svetlobe
Nejc Plevnik

Oblikovalca zvoka
Matija Zelič
Stefan Gladović

Oblikovalec maske
Matej Pajntar

Asistent dramaturginje
Tilen Oblak

Asistent avtorja glasbe
in zvoka
Jure Žavbi

Igrajo

Darja Reichman

Živa Selan

Blaž Setnikar

Branko Jordan k. g.

*Pesem Zdaj smo delo dokončali na
posnetku pojeta Varja Mihajlovič
Cerar in Daša Selan.*

Tehnično osebje
PREŠERNOVEGA
GLEDALIŠČA
KRANJ

Tehnični vodja
mag. Igor Berginc

Inspicient in rekviziter
Ciril Roblek

Šepetalka
Judita Polak

Lučni mojster
Nejc Plevnik

Tonski mojster
Matija Zelič

Frizer in masker
Matej Pajntar

Garderoberka
Bojana Fornazarič

Odrski tehnik
Robert Rajgelj
Boštjan Marčun
Marko Kranjc

Tehnično osebje
MESTNEGA
GLEDALIŠČA
PTUJ

Tehnični vodja
Sandi Žuran

Tonski mojster
Danijel Vogrinec

Lučni mojster
Primož Menhart

Odrski tehnik – mizar
Matej Kirbiš

Rekviziterki in garderoberki
Irena Meško
Anita Vertič

Foto: Fototeka KOK, Obrazi slovenskih pokrajin

BORBA

»Poglej, tukaj si se rodil!« mi je rekel oče z glasom, kot bi mi narekoval oporoko. Ozrl sem se in zazeblu me je pri srcu, mladega in šibkega. Moj rojstni dom je bil ravno nasprotje onega doma mojih prvih spominov. Ležal je v globeli med gozdovi in gorami; kočja je bila črna in nizka, hlev ob njej ubog, viseč v breg. Vse je bilo silno razpadlo in zapuščeno, brez polja naokrog.; skoraj tik do sten je segala šuma. Na dnu globeli, tesno ob koči je tekel potok, ki je napolnjeval sotesko z enakomernim šumenjem vode. Prek vode je šla brv, trhla in brez ograje, tik nje ob stezi, ki je prišla iz šume in odšla v šumo, je stalo veliko, leseno razpelo, postavljeno na mahovito skalo. Na njem je visel velik, gol Kristus, glavo nagnjeno na stran in z veliko trnjevo krono na njej; njegovih suhih nog se je ovijalo siromašno zelenje žive trte. V soteski je bilo mračno in zdelo se je, kot da bi je sonce nikdar ne osvetlilo. Isto sem čutil tudi vsakokrat pozneje, ko me je življenje dovedlo tod; vsakokrat sem bežal z neko čudno antipatijo od svojega rojstnega doma in vsakokrat me je spremljala misel: Mati! Zakaj nisi bežala pred porodom od tod? Usoda mojega življenja je neločljivo povezana s podobo mojega rojstnega doma; večno hladen in mračen je, hladno in mračno je tudi moje življenje.

Lovro Kuhar - Prežihov Voranc;
Zbrano delo: Prva knjiga, DZS 1962.

DRUŽINA DIHURJEV

Jernej Lorenci

»**Družina Dihurjev** je kakor da obsojena na propad.
Voda požira polja, bogati žrejo možnosti in priložnosti.
Bog si je v svoji odsotnosti nadel obraz praznoverja.
Boj je vojna brez konca.
Od poraza do poraza do – končnega poraza.
Telesa škripajo pod težo dela: težka telesa, skrivenčena.
Motne oči; težke roke mlatijo otroke. Prazni lonci.

S strani prežijo hijene: čakajo na končni poraz/propad.
Da požrejo, kar se da požreti. Da oskubijo. Izmolzejo.
Na grobovih potolčenih teles bodo gradili.
Supermarkete in katedrale.

Prežihov Voranc (Lovro Kuhar), slovenski Hemingway.
Otrok-kmet. Samouk.
Vojak (v I. svetovni vojni) in interniranec (v obeh svetovnih vojnah).
Emigrant (med letoma 1930 in 1939 živel na Dunaju, v Parizu, Moskvi;
bil zaprt na Dunaju in v Pragi; obiskal Romunijo, Bolgarijo, Grčijo,
Norveško, Poljsko, Švico, Turčijo, Madžarsko, Dansko, Švedsko in Finsko).
Ilegalc (v Parizu, na Dunaju, pa kasneje v Ljubljani med II. svetovno vojno).
Član OF.
Poslanec.
Pisatelj.
Človek.«

MEJNIKI V ŽIVLJENJU Lovra Kuharja - Prežihovega Voranca

Lovro Kuhar se rodi 10. avgusta 1893 v Podgori pri Kotljah v Mežiški dolini na Koroškem kot prvi izmed petih otrok. Njegovi starši, oče Ivan Kuhar, tesar in kmečki najemnik, ter mati Margareta, rojena Krautberger, po rodu iz nižje plemiške družine, so najemniki na posestvih grofa Thurna.

Ljudsko šolo obiskuje v letih 1899 do 1907 v Kotljah. Pouk poteka v nemščini, vendar Lovro skupaj z brati in sestrami obiskuje tudi ure slovenščine. Slovenskim otrokom sta dodeljeni samo dve uri materinščine na teden po šolskem pouku.

Ker so starši revni, lahko na gimnazijo pošljejo le brata Lojzeta, Lovro ostane na kmetiji. V otroštvu ima na njegovo pisateljsko pot velik vpliv mati Margareta, o kateri ob njeni smrti zapiše: »Oni mi niso bili le rodna mati, ampak so bili tudi povzročiteljica skoraj vseh književnih del, ki so danes last slovenskega naroda. Oni so mi pripovedovali

korene teh povesti in zgodb.« V mladosti se navdušuje nad ruskim realizmom, kasneje pa nanj najbolj vpliva Ivan Cankar s svojim realističnim simbolizmom.

Jeseni leta 1911 skrivaj odpotuje v Trst, toda ker mu tam nikakor ne uspe dobiti dela, odide v Gorico, kjer se za nekaj časa zaposli v papirnici v Podgori. Sredi zime 1911 nadaljuje svojo pot do Celovca in tamkajšnje razmere v celovski Grelnici opiše v noveli *Gospodstvo polje*, nato se čez nekaj mesecev vrne domov ter pomaga očetu pri kmečkih opravilih. Takrat so Kuharjevi končno že na svojem, saj je očetu uspelo kupiti »Prežihovo bajto«.

Leta 1912 se vpiše v združeno šolo v Ljubljani.

Poleti 1913 se ponovno vrne domov, jeseni 1913 pa je po posredovanju dr. Kreka sprejet v višji kmetijski oziroma združni tečaj na Dunaju.

Leta 1914 je mobiliziran v vojsko. Sprva služi v 4. polku cesarskih strelcev v Lipnici (Leibnitz), kasneje v Kapfenbergu, nato pa v 27. grškem pešpolku, s katerim leta 1915 odide na fronto pri Doberdolu. Po polletnem vojskovanju na italijanskih bojiščih zbolí, po okrevanju v dunajski bolnišnici pa ga ponovno posljejo na tirolsko fronto. V tem času v njem dozori prepričanje o nesmiselnosti in absurdnosti vojne, zato 19. oktobra 1916 na južno-tirolski fronti pri Asiagu prebegne na italijansko stran. Posledice njegovega pobega močno občutijo tudi njegovi domači, pisatelj pa je na vojaškem sodišču v odsotnosti obsojen na smrt. V vojnem ujetništvu preživi dve leti v različnih taboriščih po Italiji, kjer se tudi podrobneje seznaní s komunističnimi idejami. Septembra 1918 končno dočaka »vpoklic« v jugoslovansko legijo. Povojno obdobje vojnega ujetništva opiše v noveli *Moj božični večer v ujetništvu*. Iz ujetništva se vrne februarja 1919, ko po morju uide na jugoslovansko stran in se izkrca v Dubrovniku. Ker je v italijanski uniformi, ga ponovno aretirajo. Na sodišču je oproščen in se nato vrne v Kotleje.

Leto 1919 je po mnenju biografov prelomnica v Kuharjevem zasebnem in literarnem življenju. V

Domačem prijatelju objavlja zgodbe o delu na zemlji in o svojem »potepuškem« življenju od Trsta do Celovca, pa tudi s fronte in ujetništva. Oktobra 1919 se zaposli v Jeklarni Ravne, kjer dela kot računovodja Bratovske skladnice.

1. maja 1920 v Guštanju ustanovi organizacijo komunistične partije. Ravne na Koroškem tako dobijo svojo organizacijo tik pred kongresom KPJ v Vukovarju.

Februarja 1923 z Marijo Šišernik dobita prvo hčerko Vido.

V začetku novembra 1923 ga zaradi politične aktivnosti zaprejo in še isti mesec izpustijo.

Marca 1924 se z Marijo poročita in naslednje leto se jima rodi druga hčerka Marija.

Maja 1926 prisostvuje III. kongresu KPJ na Dunaju. Ves čas je aktiven partijski delavec, tajnik Svobode in član raznih strokovnih organizacij. Koroškim komunistom v Avstriji pomaga pri shodih. V tem obdobju mu postane literatura vzporedno področje razrednega boja.

Leta 1930 napiše vojni roman *Doberdob*. Maja 1930 emigrira pred preganjanjem šestojanuarske dikta-

ture. Kralj Aleksander Karađorđević je namreč uvedel diktaturo, v kateri so bile prepovedane vse stranke, oktobra 1929 pa se je država poimenovala Kraljevina Jugoslavija. Lovro Kuhar se zateče v avstrijsko vas Logo pri Vrbskem jezeru k očetovi sestri. Jeseni istega leta odide na Dunaj, kjer dela pri organizaciji Rdeča pomoč ter kot inštruktor za kmečko vprašanje Komunistične partije Avstrije.

Leta 1931 postane v Berlinu inštruktor za kmečko vprašanje pri Europäisches Bauernkomitee, v okviru katerega sodeluje s komunističnimi partijami Romunije, Bolgarije, Grčije, Francije in Norveške in v teh državah organizira ter vodi stavke poljskih in gozdnih delavcev. V domovini je obsojen na šest let zapora.

Decembra 1932 prevzame uredništvo Dela (slovenskega glasila KPI in KPJ) na Dunaju.

Leta 1933 sodeluje na Dunaju na srečanju treh partij – KPA, KPI, KPJ o rešitvi narodnega vprašanja.

Leta 1934 ga CK KPJ izbere za člana delegacije na VII. kongresu Kominterne v Moskvi za vprašanja slovenskega naroda, na katerem sodeluje leta 1935.

V tem letu ga izvolijo tudi za člana CK KPJ. Nekaj časa deluje na Dunaju, kasneje v Parizu. Na Dunaju začne pisati novelo *Boj na požiralniku*. Sam v svoji *Kratki biografiji* iz leta 1946 zapiše: »Šele leta 1934 sem spet prijel za pero. Takrat sem napisal novelo: *Boj na požiravniku* in jo pod psevdonimom: Prežihov Voranc poslal na revijo »Sodobnost« v Ljubljano.« V biografiji tudi omenja, da se je 1. junija 1934 preselil z Dunaja v Pariz. Iz tega je mogoče sklepati, da nastanek novele datira v čas njegovega bivanja na Dunaju.

Prvega februarja 1935 ga pokličejo na Dunaj, kjer prevzame posle organizacijskega sekretarja CK KPJ; konferenca je sklicana v Pragi, toda češka policija aretira večino članov, med njimi tudi Kuharja, ki je v Pragi zaprt tri mesece, nato pa še trinajst mesecev na Dunaju. Po izpustitvi odpotuje v Pariz, kjer pomaga Titu voditi partijske posle in vzdržuje zvezo s Kominternom. Ko se Tito vrne v Jugoslavijo, Lovro Kuhar v Parizu vodi knjigarano Horizont, patronate za repatriacijo španskih borcev in opravlja funkcijo sekretarja Rdeče pomoči.

Leta 1935 pod psevdonimom Prežihov Voranc v reviji »Sodobnost« št. 7/8 objavi novelo *Boj na požiralniku*. Pri isti reviji leta 1936 objavi še noveli *Jirs in Bavh* in *Odpustki* ter leta 1937 *Samorastnike*. Osrednjo pobudo za nastanek *Boja na požiralniku* literarni zgodovinarji pripisujejo Vorančevemu »odgovoru« na idealizirano podobo kmečkega življenja v romanu *Blagoslov zemlje* norveškega pisatelj Knuta Hamsuna. Da je prav *Boj na požiralniku* prvo Prežihovo delo, napisano pod negativnim vplivom Knuta Hamsuna, nam priča to, da je »prekletstvo zemlje«, kar naj bi bil prvotni polemični naslov romana *Jamnica*, v tem delu najbolj določno in hkrati najuspešneje predstavljeno. V *Boju na požiralniku* Voranc strne motive iz materinih pripovedovanj, kot sevedatudi spomine iz otroštva, v pretresljiv prikaz Dihurjevega pasijona.

Leta 1939 izide »roman iz prevratnih dni« *Požganica*. Po sporu s

Titom pobegne pred francosko policijo in se po navodilu Partije iz Pariza vrne v domovino. Po Titovem in Kardeljevem »nasvetu«, naj opusti politično dejavnost, se za nekaj časa posveti izključno literarnemu ustvarjanju. Iz tega obdobja je znano Titovo poročilo iz Moskve 4. oktobra 1939, v katerem je zapisal: »Tovariš Kuhar (Luis) je danes eden najboljših pisateljev v Sloveniji. Napisal je obširno knjigo o dogodkih na območju ob meji z Avstrijo v obdobju po koncu svetovne vojne 1918. Vsa kritika je dala najboljšo oceno o tej knjigi in sploh njegovih delih. CK KPJ ga je odstavila s položaja v Parizu s tem, da legalno pojde v domovino, da bi se ukvarjal s svojim literarnim delom.« (Iz Titovih ZD V, 28.)

Leta 1940 pri *Naši založbi* izide zbirka »koroških povestik« s simbolnim naslovom *Samorastniki* (*Boj na požiravniku*, *Jirs in Bavh*, *Vodnjak*, *Ljubezen na odoru*, *Pot na klop*, *Prvi spopad*, *Odpustki* in *Samorastniki*). Po pisateljevi prvotni izbiri naj bi bil njen naslov *Boj na požiralniku*. Zakaj sprememba, ostaja nepojasnjeno. Že v spremni besedi h knjigi je

Josip Vidmar med drugim zapisal: »Zdelo se nam je, da je nastopil nov človek in da smo priče literarnemu pojavu, podobnemu rojstvu Palade Atene, ki je dorasla in v bojni opremi skočila Zevsu iz glave.« Po izidu knjige pa je kritičarka Marja Borštnik kot najbolj dognano delo zbirke novel izpostavila prav *Boj na požiralniku*. Po njenem mnenju *Boj na požiralniku* »po svoji mogočnosti, pretresljivosti in umetniški dognanosti ne predstavlja samo najmočnejšega Prežihovega teksta, marveč hkrati eno naših najpopolnejših epskih del sploh in eno izmed del svetovnega formata«.

Okupacijo leta 1941 Voranc dočaka pri rojakinji v Vevčah. Takoj se vključi v delo OF. Organizira književnike in umetnike. Po Kidričevem navodilu organizira gospodarski svet pri OF. Sodeluje tudi pri oddajah radijske postaje *Kričac* in pri *Slovenskem zborniku*.

V začetku leta 1943 ga aretira MVAC (Prostovoljna protikomunistična milica, bolj znana kot bela

garda oz. vaška straža) in ga preda Italijanom. Ob aretaciji časniki triumfirajo in z velikimi naslovi oznanijo vest o aretaciji komunističnega zločinca oziroma terorista. Po kapitulaciji Italije ga Nemci najprej odpeljejo v zapor v Begunje, kasneje na nadaljnja zasliševanja v Berlin. Med zasliševanji mu celo ponudijo predsedniško mesto slovenske marionetne države, vendar Voranc ponudbo odkloni. Nato ga pošljejo v koncentracijsko taborišče Sachsenhausen.

Januarja 1944 ga deportirajo v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer 5. maja 1945 dočaka osvoboditev.

Leta 1945 se v slabem zdravstvenem stanju vrne v domači kraj in se z družino preseli na domačijo Pri Prežihu. Po vrnitvi se zelo angažira za svojo rodno Koroško (*Naši mejniki*, 1946) in prevzame predsedovanje Klubu koroških Slovencev. V letu 1945 izideta še »roman soseske« *Jamnica* in potopis *Od Kotelj do Belih vod*. V tem času je izvoljen tudi za poslanca v Ustavodajno skupščino SFRJ, dodeljena

pa mu je še vloga pri oživljanju amaterske kulturne ustvarjalnosti. 25. septembra je izvoljen za predsednika *Prosvetne Matice*, ki se kasneje preimenuje v *Ljudsko prosveto*. Po prvem kongresu *Ljudske prosvete* leta 1947 formalno sicer ostane na mestu predsednika, a brez vpliva na njeno kulturnopolitično usmeritev, saj se njegovo stališče v marsičem razlikuje od vodilne partijske linije. Kot predsednik *Ljudske prosvete* je tudi član uredniškega sveta njenega glasila *Obzornik*, prav tako pa sodeluje tudi pri oživljanju *Mohorjeve družbe* v Celju. Kolikor mu dopušča zdravje, se posveča pisanju in poljskim opravilom.

Leta 1946 izide »evropski potopis« *Borba na tujih tleh*.

Leta 1949 izide zbirka črtic *Solzice*, za katero prejme Levstikovo nagrado.

Leta 1950 za *Solzice* prejme zvezno in Prešernovo nagrado.

Prežihov Voranc umre 18. februarja 1950 v Mariboru.

Pripravila Marinka Poštrak

Viri:

Prežihov album (uredil Tone Sušnik); Založba Borec, Ljubljana, 1983.

Prežihov Voranc: Samorastniki; Knjižnica Kondor, Mladinska knjiga v Ljubljani, 1958.

Lovro Kuhar - Prežihov Voranc: Zbrano delo, Druga knjiga; Državna založba Slovenije v Ljubljani, 1964.

Prežihov Voranc - Lovro Kuhar: pisatelj, politik, patriot (uredil Aleš Gabrič); Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana in Slovenski znanstveni inštitut, Dunaj; Ljubljana, Dunaj, 2010.

Wikipedija: Prežihov Voranc.

DIHURJEVE LITANIJE

Marinka Poštrak

Bradavica, usmili se nas!

Lakota nam trka na vrata, lakota!

Osojnik, usmili se nas!

Lakota nam trka na vrata, lakota!

Jaromil, usmili se nas!

Lakota nam trka na vrata, lakota!

Modrej, usmili se nas!

Lakota nam trka na vrata, lakota!

Zadruga, sliši nas!

Lakota nam trka na vrata, lakota!

Poznamo vašo krompirsko lakoto!

Župan, usmili se nas!

Ti si odgovoren za duše svojih otrok!

Župnik, usmili se nas!

Še rad boš prodal!

Sosed, bodi nam milostljiv!

Dihur smrduh!

Soseska, usmili se nas!

Neč, odpusti mi!

Jagnje božje, prizanesi mi, o Gospod!

Pungra, odpusti mi!

Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, usliši me, o Gospod!

Micika, odpusti mi!

Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, usmili se me!

Dihurka, odpusti mi!

Kar spočita sem, trosila bi celo noč!

Bavšej, odpusti mi!

Bavšej pa kri ščije!

Če bo šlo tako dalje, bo prišla vojska!

Reši nas vojske, o Gospod!

Če bo šlo tako dalje, bo prišla vojska!

Odpusti mi, o Gospod!

Če bo šlo tako dalje, bo prišla vojska!

Usmili se me, o Gospod!

Dihurjeve litanije so nastale med procesom vaj.

TAKO JE TA SVET NAREJEN

Pia Prezelj

Hiša mojega otroštva je hiša mojega pradedka. O njem vem malo. Vem, da si je prvi na vasi kupil avto, čevljar je bil ugleden poklic, vem, da je pokopal sina, ki si je sodil sam, so rekli, ker niso hoteli reči vrv, in vem, da je bil strog, raskav. Imel je vrt, večji od hiše, z rabarbaro in volovskim srcem, ga okopaval, plel, zalival, gnojil, škropil, se sklanjal k tlom, se z vsakim udarcem motike in vsakim vrženim semenom vpisoval v tla, ki niso in nikdar ne bodo vedela njegovega imena; še ko se je vanje naposled pogreznil ne le z dlanmi, temveč s telesom, ga je bilo treba vklesati v kamen.

Zemlja se ga ne spominja, kot se ne spominja niti njegovega očeta in dedka in moških pred njim, rodov, ki so poniknili vanjo, a iz nje tudi zrastle. Kajti naša zgodovina je zgodovina ljudi, vpetih med Boga in zemljo, katerih zrenje navzgor, v *tisto višje*, je bilo hkrati zrenje navzdol, v trdo prst. »Kakor želja za zveličanjem, tako je pri Dihurjevi bajti živela od rodu do rodu želja, ugnati si lastne

vole,« v *Boju na požiralniku* zapiše Lovro Kuhar - Prežihov Voranc. In bolj kot je delo težaško, so verjeli – so morali verjeti, da so bili napori znosni, celo nujni – siloviteje se bodo odmahnila vrata v nebeško kraljestvo, saj *popolno je njegovo delo, zakaj vsa njegova pota so prava; zvest Bog je in v njem ni krivice, pravičen je in iskren*.

Toda ni šlo le za to – šlo je za golo preživetje. »Prvo je kruh – od učnosti ne moremo živeti!« slišimo reči Dihurja, ukoreninjenega v moker in ilovnat svet, »katerega je obdelovalo že toliko Dihurjevih rodov, da nihče začetka ni pomnil /.../. Povsod je silila iz njega sluzasta mokrota, ki se ni dala osušiti«. Da, prvo je kruh. A ta ne zapoveduje le trdega dela, ne le sklanjanja v rdečerjavo mokroto, temveč nekaj večjega – zapoveduje koristnost. Koristen mora biti vsak član družine, vsaka žival, koristna vsaka bilka na polju, prostora za odklone ni ali pa ga ni veliko, kajti odkloni se merijo v pomanjkanju

»Bog odpusti ... Na sodni dan bo pa razdeljeval plačilo.«

»Zakaj ne zdaj?«

»Tako je svet narejen.«

»Zakaj nam je vzel mater?«

»Hotel jo je imeti pri sebi, ker je bila pridna.«

in lakoti, v obupu, ki pronica skozi špranje generacij. Koristnosti se morajo podrežati druga, voljnija načela, za katera v blatnem boju ni prostora, zahtevane so grobe roke, zahtevano je trganje in puljenje in ritje, toda nekatere grobe roke se sčasoma navadijo grobosti, postane jim lastna, postane navada, vpeta v nezmožnost, a v željo po boljšem, in ko ljudje in živali ne izpolnjujejo zadanega, ko niso dovolj ali dovolj dobro v korist, postane sredstvo. »Dihur je Neča do nezavesti premlatil in kakor nekdaj njegova mati, je tudi sedaj bila Dihurka tista, ki je izdrla nezavestnega dečka iz očetovih klešč,« beremo. Zatem se Dihur znese še nad volom, ki ne zmore, ne uspe, zato ga je »začel sekati z oričko po trebuhu, po stegnih in po plečih, da so se vidno redile klobase. Ko vol kljub temu ni hotel potegniti, je skočil predenj in ga bil po glavi, po očeh in po gobcu, s pestmi, s coklami« (ko vol zaradi bolezn naposled omaga, mu resda desetkrat zamenjajo steljo in mu, da bi mehkeje ležal, nastelje-

jo s senom, toda prej kot za nežnost gre za investicijo – bolna žival je nerabna žival).

In če je bil tudi vsak ranjen, poškodovan krompirjev sad pri Dihurjevih poplačan z udarci, prežetimi z mislijo, da je dobrobit posameznika vselej drugotna, da vlada vrhovni zakon zemlje, »pretepeni otroci pa se niso jokali kakor druge krati, temveč so pridušeno ihteli v zemljo«, saj so se zavedali »velikega greha, ki so ga storili«, se je *velikega greha* zavedal tudi sam Dihur. Ta se je, ko so ga potomci napol mrtvega izvlekli iz rova, z zadnjimi močmi zavzel ne zase, temveč za krompir – za tisto, kar bo preostalo, za tisto, kar bo zmožno kljubovati lakoti. »Pospravite zemljo s krompirja in ogrobajte ga,« je dejal, preden so ga zgrabili krči in ga niso več spustili, dokler niso prvi sončni žarki »na razmetanem ležišču dihurjeve bajte našli negibno kepo rosnega mrliča«.

Skoraj stoletje po prvi objavi *Boja na požiralniku* številni ne bivamo več

prikovani na zemljo, ne sanjamo več o uganjanju volov, toda načelo koristnosti ostaja, ostajajo procesi odrinjanja in kaznovanja tistih nerabnih med nami, in ostaja zavedanje, da je bolj kot vse pomembno biti dejaven, *priden*.

V enem od krajev, namenjenih odrinjanju nerabnih, danes biva čebelar, sin prav tistega čevljarja. Moj dedek dni preživlja prikovan na posteljo, ne, ker ga telo izdaja, temveč ker ga izdaja um. Ko govoriva, mi pove, da bi rad šel domov, da *bo šel domov*, in ne upam mu povedati, da so njegov dom zdaj samo še stene majhne sobe, vrata, na katerih visi slika hribovij, na katera se je vsak dan vzpenjal, zdaj pa ne prepozna ne kamniške murke ne mene. Ne upam mu povedati, da večkrat premišlujem o spominski knjigi, v katero mi je kot deklici narisal čebelnjak in kozolec ter ob njiju zapisal *Bodi pridna kot čebela, da te bo družba rada imela*, da premišlujem, kako se naklonjenost te družbe kaže zdaj in ali jo čuti, ko ure in ure strmi v strop.

V delu *Vita Activa* nam Hannah Arendt približa tri načine dejavnega življenja – delo (*labour*), ki »zagotavlja preživetje posameznika in nadaljevanje življenja rodu«, ustvarjanje (*work*), ki »vzpostavi umetni svet, v določeni meri neodvisen od smrtnosti tistih, ki v njem prebivajo in zato njihovemu bežnemu bivanju

nudi nekaj takega kot obstojnost in trajanje«, ter delovanje (*action*), ki – kolikor služi ustanavljanju in ohranjanju politične skupnosti – »ustvarja pogoje za kontinuiteto generacij, za spomin in s tem za zgodovino«.

Prav princip dela, podvrženega cikličnemu izpopolnjevanju potrebe za samoohranitev in razmnoževanje vrste, se uteleša v čebeli delavki, katere intenzivnost dela ne določa le njenega vsakdana, temveč samo življenjsko dobo; ta je, slišim reči dedka, v spomladanskem času in v prvi polovici poletja omejena na 40, v drugi polovici leta, ko je dela manj, pa na 60 dni. V teh dneh čebele delavke v panj prinašajo nektar, vodo in cvetni prah, gradijo satje, vzdržujejo primerno klimo in čistočo, vzrejajo zalego, skrbijo za zorenje medu in panj branijo pred vsiljivci. *Opređeljene z delom*, bi dejala Arendt, kot je z delom opredeljen človek, »*animal laborans*«, po besedah filozofinje obsojen na jalovo nujnost dejavnosti, ki ne pustijo sledi, ne pustijo stvaritve.

Toda če je ta nujnost tako jalova, če je tako brezizhodna, zakaj se Dihurjeva v *Boju na požiralniku* tako oklepata lastne, nerodovitne zemlje? Kako je mogoče, da se na njej rojevajo in umirajo generacije, onadva pa verjameta, »da se bosta z neprestanim delom vendarle izkopal«?

Odgovor, verjamem, leži v ustvarja-

nju pomena. Dihur in Dihurka sta resda obsojena na porabo, na manko *trajnih predmetov*, kot temu pravi Arendt, a v tej gonji za preživetje kljub vsemu gradita, kljub vsemu krepita, pa četudi le upanje na to, da bo nekoč lažje, boljše, da bodo njuni otroci priskrbljeni, četudi le pripadnost, četudi skupno zgodovino. Ko je z usihanjem dela fabrik, kot so Titan, Svilanit, KIK, Eta, Svit, Utok in Stol, ki jih je nekoč povezoval pregiben delavski avtobus, *krpan*, pričela razpadati industrijska dediščina Gorenjske, so bile številne delavke in delavci obupani ne le zaradi izpada dohodka, temveč propada bodočnosti in skupnosti, v katero so verjeli, ki so jo *soustvarjali*. Nera-zumevanje ustvarjanja pomena, ki presega proizvodnjo – celo *znotraj* proizvodnje same –, je na ogled nedavno postavil Joc Pečičnik, ki je »zaradi pomanjkanja šivilij na trgu dela« napovedal, da tekstilno podjetje Moda Mi & Lan, v katerem je inšpektorat za delo poprej odkril kopico ponavljajočih se kršitev temeljnih delavskih pravic, »nima več prihodnosti«. Podjetje je bilo ob nakupu od prejšnjega lastnika v izrazito slabem stanju. »Zasmilili so se nam,« je dejal dobrotnik, nato pa na šok in solze zaposlenih dejal, da jim na zavodu za zaposlovanje vendarle ne bo slabo, saj so že sedaj prejeli primerljivo nizko plačo. Ne le predrznost – popolno nera-

zumevanje tega, kaj pomeni delati. *Laže gre kamela skozi šivankino uho, kakor bogataš pride v Božje kraljestvo*, pravijo; in želim si, da bi v tem vide-la več kot le klavrno tolažbo.

Ko sem se pred tednom dni pripeljala k hiši z vrtom, na katerem bosta, ko ga prekopljem, rastla rabarbara in volovsko srce, je sosed na svoji strani ograje vihtel vile. Lilo je, on pa je v zemljo premočen obračal konjski gnoj, da bo pripravljena ne le *na zagotavljanje preživetja posameznika in nadaljevanje življenja rodu*, temveč na špinačo, ki jo rada je njegova hči, na bezeg, ki varuje dom, in na cinije, ki jih je tja sadila njegova mama. Zemlja, sem pomislila, se nas ne bo spominjala, toda tu in tam je zmožna govoriti namesto nas. Zvezani smo z njo – a ne le kot Dihurka, ki je zaradi napornega nočnega dela rodila prezgodaj, v brazdi, z obrazom v gnoju, da sta pred njo prežvekovala vol in krava, da je zvečer, »ko so prve deževne kaplje udarile na majhna okenca zatohle izbe«, ni bilo več (»do takrat bi ravno tudi repa o pravem času prišla v zemljo«, nekoliko obešenjaško ob tem pristavi Prežihov Voranc), temveč tudi kot moja babica, ki je doslej še nisem slišala reči *rada te imam*, a sem od nje prejela že nič koliko košar bučk in zelja in radiča in stročjega fižola in jabolok. Zanj, zdaj razumem, je to jezik, govorica.

Živa Selan
(fotografije z vaje)

LITANIJE PO BONAVENTURI

Ne daj telesu počitka.   Strast ne pozna mej.
Ne daj telesu premehke postelje.   Strast ni nikoli sita.
Navadi se, da ravnaš s telesom   Strast vedno več poželi.
bolj strogo.   Strast se ne meni
Obrni misel na plemenite stvari.   za sramežljivost.
Obrni misel na delo.   Strast se ne meni
Upri oči kvišku in moli.   za telesno zdravje.
Ako ne delaš, sebe sovražiš.   Strast telesno pokvari.
Lenoba je začetek vseh pregreh.   Strast ustvari bolehnost
Lenoba se rodi v užitku.   Naj se ti strasti gnusijo.   za vse življenje.
Lenoba se rodi v uživanju jedil.   Glej, da gnus v sebi ohraniš.
Lenoba se rodi v preobilju pijače.   Glej, da gnus še bolj razviješ.
Bodi varčen.   To pomisli, prestraši, zgrozi se!
Bodi zmeren.   Skrbi za dobro ime.
Bodi čist.   Dobro ime je več vredno
Omejuj svojo samostojnost.   kot premoženje.
Omejuj svojo prostost.   Poslušaj cerkev.
Upri se samemu sebi.   Poslušaj Boga.
Upri se lastnim počutkom.   Ne povzdiguje se.
Upri se hudim nagnjenjem.   Ne hvali se.
Upri se silnim strastem svojega   Ne govori o sebi.
lastnega srca.

Branko Jordan
Živa selan

Ne bodi svojeglav.   Na zemlji si samo zato, da si
Ne laži.   s svojim življenjem zaslužiš
Nodi ponižen.   nebeško domovino.
Na zemlji popolne sreče ni,   Domovina ti je dala očeta
taka sreča je v Bogu.   in mater.
Ostani doma.   Daje ti vse, kar potrebuješ
Ostani v domovini.   za življenje.
Delaj doma.   V njej rasteš.
Delaj na polju.   V njej se vzgajaš.
Delaj na svojem domu,   V njej ti potekajo tvoja najbolj
ako ga nimaš, pojdi služiti   srečna leta.
k poštenemu kmetu.   V njej si boš ustanovil
Neguj domači vrt.   lastno družino.
Neguj sadno drevje.   V njej se boš postaral in v njej
Izboljšavaj travnike.   dobil svoj grob, kjer bo tvoje
Skrbi za gozdove in planine.   truplo počivalo do sodnega dne.
Prizadevaj si za dobro rejeno,   To pomisli, prestraši, zgrozi se!
snažno živino.
Stvari niso osebe.   *Litanije po Bonaventuri so nastale
Stvari nimajo proste volje.   med procesom vaj. Povzeto po:
Stvari nimajo razuma.   Jeglič, Anton Bonaventura.
Stvari nimajo nobenih pravic.   Mladeničem. Zv. 2, Življenje po veri
in Nasveti ženinom in nevestam;
Pouk za srečen zakon. V Ljubljani,
1910, tisk Katoliške tiskarne.*

Darja Reichman
(fotografije z vaje)

BOJ ZA PREŽIVETJE

Dijana Matković

Če nismo goljufali in brali obnove, smo se z novelo Prežihovega Voranca *Boj na požiralniku* v osnovni ali srednji šoli srečali vsi. Gre za obvezno, včasih tudi maturitetno šolsko čtivo, ki se je do te mere vtisnilo v našo zavest, da se naslov novele ali njegova variacija nenehno pojavljata v časopisnih člankih in kolumnah, v pogovorih, tudi v naslovih romanov (na primer *Boj v požiralniku*, Mart Lenardič, Cankarjeva založba, 2020); navsezadnje je po noveli leta 1982 nastal tudi film režiserja Janeza Drogza in tako dalje. Zdaj je v režiji Jerneja Lorencija *Boj na požiralniku* prišel tudi na gledališki oder. Da je novela leta 2024 zbudila zanimanje

režiserja, ne more biti naključje. Če potrpite z mano in s tem besedilom, bom razloge za aktualnost novele kaj kmalu tudi podčrtala.

Ker je *Boj na požiralniku* sodil med obvezno šolsko čtivo, si verjetno delimo podobne spomine na prvo srečanje z njim, v kolikor spomine v današnjem času, ki nenehno napolavlja novo in sproti briše minulo, še kje hranimo. Sama sem novelo prvič brala pred kakimi petindvajsetimi leti. S sošolkami in sošolci večinoma nismo bili privrženci sorealistične literature, morda zato, ker še nismo imeli razvitih orodij in kapacitet, da bi zares razumeli težavnost življenj tedanjih ljudi. Branje se nam je nekoliko upiralo in smo ga večinoma opravili bolj »po dolžnosti«. Spomin o vsebini novele je morda prav zato nekoliko zbledel, z zanesljivostjo lahko trdim zgolj to, kaj je v meni povzročilo ponovno branje. Četr

stoletja kasneje me je *Boj na požiralniku* ponesel, opravila pa sem tudi nekaj korekcij spomina. Požiralnik, sem mislila pred vnovičnim branjem, to je kraški pojav, ki označuje vdrtje zemlje, mar ne? Ne – kaj kmalu sem ugotovila, da je bil požiralnik, vsaj v izrazju prebivalcev tedanje slovenske Koroške, oznaka za vodo, ki se iznenada pojavi in preplavi njivo, s čimer uniči pridelek in kmeta obsodi na lakoto. Požiralnik, naravni pojav, deluje tudi kot prispodoba za zlo usodo, ki se nenadoma, ne da bi vedeli, kdaj in kje, sproži in »žre« vse pred sabo, ne le pridelkov, ampak tudi človeška življenja. Požiralnik kot delovanje zunanje sile, proti kateri ne moremo nič ali komaj kaj.

Toda bolj kot korekcija spomina je pomembno to, da lahko novela s svojim mestoma arhaičnim jezikom in izbranim slogom odraslemu človeku ponudi veselje

branja, nekakšno nenadejano vznosenost ob srečanju s čudovitim jezikom tistih, ki so prišli pred nami. Branje Voranca je užitek v razkošju lepega. Jezik je, petindvajset let pozneje, končno postal neskončno lep. Toda med branjem se pričnejo rafinirani občutki ob lepem kaj kmalu mešati z žalostjo, morda tudi jezo in strahom. Branje zbuja čustva, ki s potekom zgodbe naraščajo, kajti bolj ko beremo o neverjetnih fizičnih in psihičnih naporih ljudi na prelomu stoletij, bolj sočustvujemo z njihovimi težavami. Bolj ko poznamo njihovo trpljenje, bolj se jezimo na družbo, ki od nekdanj je mlje tistim, ki nikoli niso imeli ničesar, in nagrajuje one druge, od nekdanj privilegirane.

Morda nas je ob branju tudi strah uvida, da smo na sledi družbeni kontinuiteti brez večjih prelomov, da je torej tudi stoletje kasneje še vedno večinoma enako in da smo – pa še to ne povsod in na vseh področjih – uspeli zgolj nekoliko zmanjšati magnitudo ponižanj, bolezni, ujetosti in nasilja, ki spremljajo revščino. Morda pripoved o stiskah revnih Dihurjevih ne bi tako hudo skelela in strašila, če je ne bi mogli skoraj v celoti preslikati na življenjske okoliščine današnjih malih kmetov (tedanji kajzarji in bajtarji) ter prekarnih, sezonskih in drugih izkoriščanih delavcev. Tudi danes delavci in delavke še kako razumejo – ker ga živijo – naslednji Vorančev stavek: »Sit je sicer bil, toda naperi službe so presegali njegove moči.« Delavci znotraj današnjih liberalnih demokracij morda uživajo nekatere pravice, povezane z njihovo identitetno pripadnostjo (na primer

istospolno usmerjeni pari lahko sklenejo zakonsko zvezo, zlorabljenе ženske se lahko, drugače kot tedaj, od svojih partnerjev umaknejo na varno in tudi ločijo), toda današnji delavci več ne poznajo v socializmu izbojevanih pravic in pojmov, kot so bolnišnica, dostopno bivališče, stalna služba, regres in dopust.

Namesto tega mnogi poznajo nasilje – kar je revščina sama po sebi – in odziv na nasilje. Tako kot tedaj velja tudi sedaj: kdor je nasilja deležen, bo nasilje povzročal, s čimer bo krog nasilja pa tudi pomanjkanja sklenjen. *Če človeka reduciraš na boj za preživetje, iz njega ustvariš okrutneža, sem nekoč neke že zapisala.* Natanko zato, ker se Vorančev Dihur bori za preživetje, neusmiljeno pretepa svojo živino in otroke, kot tudi današnji delavec, ki je v službi deležen ponižanj in izkoriščanja, svoj gnev strese nad svoje bližnje. Kot v eni izmed knjig piše psiholog David Smail, nasilno vedenje ne izhaja iz neke moralne točke v človeku, marveč je človek nasilen zato, ker je morda ob službo, ker je postal tehnološki višek in tako dalje. In spet v drugo smer: Dihurjevo nasilno vedenje seveda je nemoralno, a ima sam

komaj kaj vpliva nanj. Voranc, zaprisežen komunist, je dobro razumel te družbene silnice, ki delujejo na posameznika, njegov talent pa je morda najsilneje pobilnil prav v tej noveli, izšli leta 1935, s katero je postal tisto, čemur pravimo "literarni klasik". Klasik zato, ker *Boja na požiralniku* ne moremo brati, ne da bi se vprašali o današnjih požiralnikih in vlekli vzporednice s preteklostjo, kar poskušam tudi sama. Kaj je torej tisto, kar ljudem še danes »požre« zdravje, osnovno dostojanstvo, včasih tudi življenje? Kakšnim ponižanjem smo še danes na sledi?

Na primer. Današnji delodajalci kljub zakonom, ki odredajo drugačno postopanje, nemalokrat odpustijo sezonskega gradbenega delavca, ki se je med delom poškodoval – za delo torej ni več uporaben – in mu za nameček ne izplačajo honorarjev. To nima posledic le za delavčevo življenje, ampak za njegovo celotno družino. Takšna družina je pahnjena v revščino in takšen starš je pogosto tudi nasilen, saj je nasilje doživel sam.

Sto let po *Boju na požiralniku*, ko je bilo nasilje nad otroki včasih celo zapovedano od oblasti (Dihur je primoran

pred žandarji skoraj do smrti prebičati svoja sinova, ker sta kradla krompir), danes otroci na papirju vendarle niso zgolj last odraslih, ampak se jim, drugače kot delavcem, vendarle godi nekoliko bolje – ravno zato, ker otroci niso več delavci. Ko govorimo o konceptu otroštva, kot ga poznamo danes, je pomembno vedeti, da je možnost srečnega otroštva nastopila šele po industrijski revoluciji, ki je k nam prišla z nekaj zamude. Otrok je pred industrijsko revolucijo predstavljal zgolj dodatno delovno silo, pomoč v hiši, ali na polju, ali v hlevu, ali pa si je moral možnost preživetja šele zaslužiti kot pastir, hlapec ali dekla pri premožnejših kmetih. Otroci so bili neprostoVOLJNI delavci in s tem sužnji, te dinamike ni mogoče poimenovati drugače. Šele ko so starši odhajali delat v tovarne in delo otrok pri hiši ni bilo več potrebno, so postali »zlati sončki«, kot jih poznamo

danes. Otroci so po zahodnih državah (kadar te niso v vojni) torej dobili otroštvo, ženske in manjšine pa določene pravice. Toda mezdni delavec je na prehodu iz socializma v kapitalizem nekoč že pridobljene pravice izgubil. Današnja družba, morda zlasti slovenska (narod »pridnih«), ima polna usta dela, ki da je najvišja vrednota, ne vrednoti pa tistih, ki delo opravljajo.

Predstavljajmo si še enega od možnih črnih scenarijev današnjega delavca. Recimo takole: zaradi številnih pritiskov pri delu, zahtev po učinkovitosti, ki jih nihče ne bi mogel uresničiti, pa tudi zaradi nizkega honorarja in visokih stroškov bivanja (tudi mi v zameno za preživetje sistemu dolgujemo najemnino ali kredit, plačilo položnic in drugih stroškov), zaradi vsega tega razvijete psihične motnje, postanete izgoreli ali telesno zbolite, nekaj od tega ali več reči hkrati, saj se stres rad kaže na množstvo načinov. Če sodite med

srečne, imate osebnega zdravnika, ki vas bo napotil k psihiatru ali drugemu specialistu. Napotnico vnesete v temu namenjen program na internetu (če sodite med srečne in ste še mladi in se torej na internetu znajdete), kjer ugotovite, da boste morali na prvi pregled pri specialistu čakati pol leta, morda tudi eno leto. Zamislimo si torej, da ste zaradi opisane dinamike depresivni, morda tudi suicidalni, in morate na prvi pregled pri psihiatru čakati pol leta. Koliko takšnih oseb pol leta sploh preživi in ne konča s samomorom? To so smrti, ki jih nihče ne beleži in definira kot to, kar so: dokaz, da tudi današnja družbena ureditev jemlje življenja nedolžnih ljudi.

Ker ljudje nimajo dostopa do ustrezne pomoči, ni nenavadno, da v zadnjem času beležimo porast branja in izposoje različnih priročnikov za tako imenovano »samopomoč«. Vsi ti priročniki temeljijo na laži: govorijo nam, da se nam

bo godilo bolje, če si bomo pomagali sami, če se bomo osredotočili nase, če bomo od sebe odgnali »negativne« ljudi, ki so v slabem stanju bržčas zaradi istih razlogov kot mi. Resnica je, da je izhod iz stisk in trpljenja zgolj v skupnem delovanju, v medsebojni pomoči, o čemer govori tudi *Boj na požiralniku*. Dihur napreduje, kadar mu na pomoč priskoči Sušnik, Dihurkin brat. Nazaduje in naposled umre pa tedaj, ko ga skupnost zavrne in pusti, da sam bije svoje boje – tako kmetijska zadruha, v katero je včlanjen, kot sosedje, ki širijo zgolj govornice, ne pa tudi medsosedske pomoči.

Nihče od nas ni zmožen sam spreminjati družbenih krivic. Šele ko prepoznamo – kot dobre stare feministke, ki so se zbirale in si pripovedovale o osebnih težavah

– da nas pestijo podobni problemi ter da ti problemi niso individualni, temveč skupni in sistemski, se lahko organiziramo in spremembe zahtevamo. Šele ko vemo, da so nam pravice kršene, lahko skupaj zahtevamo uvedbo (delavskih) pravic. Te pravice nam bodo šele ponudile obet dostojnega življenja, po katerem vsi hrepenimo.

O želji po dostojnem življenju pa naposled priča tudi *Boj na požiralniku*. Dihur bi lahko svojo bajto prodal, bogatejši sosed mu to ves čas ponuja, lahko bi šel tudi, namesto nenehnega boja s požiralniki, delat k drugim in za druge (lahko bi šel torej sužnjiti), a ne enega ne drugega ni hotel sprejeti, saj je sanjal, da bo nekoč svoj na svojem, hrepenel je po osebni digniteti.

Če bi prejel pomoč sokrajanov, če ne bi vsakdo gledal zgolj na svoj pridelek in svojo korist, bi do dignitete tudi prišel.

Branko Jordan k. g.
(fotografije z vaje)

SLOVARČEK

bavh – belkast vol (narečno koroško)

biren – prostorninska mera, navadno za žito, približno 80 l

cepec – preprosto orodje za ročno mlačev

čepun – posoda za shranjevanje osle pri košnji

dnina – delo na kmetiji, ki ga opravlja najet delavec za plačilo

draga – odtočni jarek (primer: kopati drago)

gož – obroč, zanka na jarmu za oje

grobati – odstranjevati, navadno s praskanjem, drgnjenjem (koroško narečno)

gumno – prostor, kjer se navadno mlati (primer: zvoziti žito na gumno ali udarjanje cepcev na gumnu)

iberžnik – hlapec

jarem – lesena vprežna priprava, ki se da živali za vrat; navadno za živalski par

ječmenišče – njiva, na kateri raste ječmen

jirs – rdečkasto rjav vol

kopišče – kraj, prostor, kjer se postavljajo kope (primer: na kopišču je tlačil seno)

lapuh – rastlina z velikimi srčastimi listi in rumenim cvetom

lemež – del pluga v obliki železnega rezila, ki zemljo izpodrezuje

mlačev – dejavnost povezana s spravljanjem zrnja iz klasja, latja s cepcem, mlatilnico

mlesti – molsti

SLOVARČEK

natolcevati – pripovedovati izmišljene, slabe stvari o kom

natrcani – napolnjeni (primer: napolnjeni cekarji)

odrina – listnjak

ogon – del njive med dvema razoroma

oplaz – del njive, ki je plug ne izorje

orička – orodje za odstranjevanje prsti, plevela s pluga (narečno: otka)

otava – posušena trava druge košnje

ozara – travnat svet na koncu njive, kjer se po oranju obrača plug.

ozimina – jeseni posejano žito

parna – prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena

požiralnik – odprtina v kraških tleh, v katero izginja voda

prizemnikovec – debelejša palica, navadno odrezana pri zemlji (primer: tepsti s prizemnikovcem)

repišče – njiva, na kateri raste repa

spoviti – prezgodaj roditi (primer: zaradi napornega dela je spovila)

stelja – kar se uporablja za pripravljanje ležišča domačim živalim

strina – teta

vigred – pomlad (koroško narečno)

vlaka – vlečenje (starinsko)

žehtar – posoda, v katero se molze (narečno: golida)

Izbral Tilen Oblak

Foto: Nada Žgank

JERNEJ LORENCI

Režiser

Režiser **Jernej Lorenci** sodi v sam vrh slovenskih gledaliških režiserjev, v našem gledališču pa je do zdaj ustvaril že pet izjemnih uprizoritev, ki so se vpisale v slovensko gledališko zgodovino. V Prešernovem gledališču je prvič režiral leta 2011 besedilo *Kako jemati njeno življenje* sodobnega angleškega dramatika Martina Crimpa.

Leta 2014 je za svoje režije (tudi za režijo omenjenega besedila) prejel nagrado Prešernovega sklada. Istega leta je z našim ansamblom uprizoril poetično besedilo *Mrtvec pride po ljubico* Svetlane Makarovič. Uprizoritev je prejela številne nagrade na festivalih doma in v tujini.

Leta 2017 je pod njegovim režijskim vodstvom nastal avtorski projekt *Stenica*, ki je na 48. Tednu slovenske drame prejel Šeligovo nagrado za najboljšo predstavo v celoti in nagrado občinstva. Istega leta je Lorenci prejel tudi najpomembnejše priznanje v evropskem gledališkem prostoru – prestižno nagrado Evropske komisije za gledališča premio Europa.

V sezoni 2020/2021 je v Prešernovem gledališču uprizoril sloviti *Škoffeloški pasijon*, ki je na 57. Borštnikovem srečanju v Mariboru prejel nagrado za najboljšo predstavo festivala. Predstava je na 51. Tednu slovenske drame prejela tudi Šeligovo nagrado za najboljšo uprizoritev festivala, igralec Blaž Setnikar in igralka Doroteja Nadrah pa sta za svoji vlogi dobila nagradi za najboljšo moško in žensko vlogo. V sezoni 2021/22 je v našem gledališču režiral avtorski projekt *Pravljice našega otroštva*. Igralec Gregor Zorc je za svojo vlogo v predstavi na 53. Tednu slovenske drame prejel nagrado za najboljšo moško vlogo.

**Javni zavod Prešernovo
gledališče Kranj/
Prešeren Theatre Kranj**
Glavni trg 6
4000 Kranj

Telefon/Phone
+386 (0)4 280 49 00

E-pošta/E-mail
pgk@pgk.si

Spletna stran/Website
www.pgk.si

Blagajna/Box office
+386 (0)4 20 10 200,
blagajna@pgk.si

Blagajna je odprta od ponedeljka
do petka od **10.00** do **12.00**,
ob sredah še od **16.00** do **18.00**,
v času Sobotnih matinej tudi
ob sobotah od **9.00** do **10.30**
in uro pred začetkom predstav.

The box office is open from
Monday to Friday from
10:00 to 12:00, Wednesdays from
16:00 to 18:00; during the period
of Saturday Matinees, also
Saturdays from 9:00 to 10:30
and an hour before the start
of the show.

**Spletna prodaja vstopnic/
Online tickets**
pgk.olaii.com

Družabna omrežja/Social media

**Direktor in umetniški vodja/
General manager and
artistic director**
Jure Novak
jure.novak@pgk.si

**Pomočnik direktorja
za poslovanje in TSD /
Assistant manager**
Rok Bozovičar
rok.bozovicar@pgk.si

Dramaturginja/Dramaturge
Marinka Postrak
+386 (0)4 280 49 16
marinka.postrak@pgk.si

**Marketing in odnosi
z javnostmi/Marketing and
public relations manager**
Eva Belčič
+386 (0)4 280 49 18
info@pgk.si

**Koordinatorica programa
in organizatorica
kulturnih prireditev/
Production coordinator**
Barbara Bohinc
+386 (0)4 280 49 13
organizacija@pgk.si

Računovodkinja/Account manager
Irena Jaklič
+386 (0)4 280 49 15
irena.jaklic@pgk.si

Tehnični vodja/Technical manager
mag. Igor Berginc
+386 (0)4 280 49 30
igor.berginc@pgk.si

**Poslovna sekretarka/
General secretary**
Gaja Kryštufek Gostiša
+386 (0)4 280 49 00
pgk@pgk.si

Blagajničarka/Box office
Katja Bavdež
+386 (0)4 20 10 200
blagajna@pgk.si

**Oblikovalec maske in frizer/
Make up and hair artist**
Matej Pajntar

**Garderoberka/
Wardrobe manager**
Bojana Fornazarič

Inspicienta/Stage managers
Ciril Roblek
Dominik Vodopivec

Šepetalca/Prompters
Judita Polak
Iztok Jereb

Lučni mojster/Lighting engineer
Nejc Plevnik

Tonski mojster/Sound engineer
Matija Zelič

**Mizarja in odrska tehnika/
Carpenters and stage technicians**
Robert Rajgelj
Marko Kranjc

Oskrbnik/Attendant
Boštjan Marčun

Čistilec/Facilities maintenance
Jošt Cvikl

**Igralski ansambel/
Actresses and actors**
Vesna Jevnikar
Vesna Pernarčič
Darja Reichman
Miha Rodman
Živa Selan
Blaž Setnikar
Vesna Slapar
Aljoša Ternovšek
Borut Veselko

**Svet zavoda/
Board of Prešeren
Theatre Kranj**
mag. Drago Štefe
(predsednik/President)
mag. Igor Berginc
Ana Černe
Joško Koporec
Peter Šalamon

**Strokovni svet/
Professional Board of
Prešeren Theatre Kranj**
Barbara Rogelj
(predsednica/President)
Esad Babačić
Igor Kavčič
Darja Reichman
Borut Veselko

**Mestno gledališče Ptuj /
Ptuj City Theatre**

Direktor / General Manager

Peter Srpčič
peter.srpcic@mgp.si

**Organizatorica in koordinatorica
programa / Organiser**

Sabina Selinšek
organizacija@mgp.si

**Tehnični vodja /
Technical Manager**

Sandi Žuran
mgpsandizuran@gmail.com

**Pisarniška referentka
in informatorka / blagajna /
Secretary**

Maja Pukšič
tajnistvo@mgp.si

**Finančno-računovodski
delavec / Accountant**

Sašo Petek
racunovodstvo@mgp.si

Tonski mojster / Sound Master

Danijel Vogrinec

Lučni mojster / Light Master

Primož Menhart

**Rekviziterki in garderoberki /
Props and Wardrobe**

Irena Meško
Anita Vertič

**Odrski tehnik – mizar /
Stage Technician**

Matej Kirbiš

**Svet zavoda Mestnega
gledališča Ptuj /
Council Ptuj City Theatre**

Branka Bezeljak
(predsednica / president)
Milovan Milunič
(podpredsednik / vice president)
Nuša Ferenčič
Dora Lenart
Sabina Selinšek
Robert Križanič
Gorazd Jakomini

Blagajna / Box office

+386 2 749 32 50
info@mgp.si
vsak delovnik / workdays
9.00 – 13.00 (ob sredah do
Wednesdays till 17.00)
ter uro pred pričetkom
predstave / and an hour
before each performance

**Spletna prodaja /
Online ticket purchase**

mgp.mojekarte.si

Program in delovanje Mestnega
gledališča Ptuj sofinancirata
Ministrstvo za kulturo Republike
Slovenije in Mestna občina Ptuj.

www.mgp.si

www.pgk.si

Gledališki list
Prešernovo gledališče Kranj
Sezona 2023/2024, uprizoritev 4

Za izdajatelja **Jure Novak**
Urednica **Marinka Poštrak**
To številko uredila **Marinka Poštrak**
Lektorica **Maja Cerar**
Fotografije **Nada Žgank**
Oblikovanje **Tina Dobrajc** in **Ana Bassin**

Tisk: Tiskarna Ekart, d.o.o.
Naklada: 800 izvodov
Kranj, Slovenija, marec 2024

www.mgp.si

www.pgk.si

mgP MESTNO
GLEDALIŠČE
PTUJ

**PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE**